

Ad patrem

ΛΟΓΟΣ ΙΒ΄.

Εἰς τὸν πατέρα ἑαυτοῦ, ἠνίκ' ἐπέτρεψεν αὐτὸν φροντίζειν τῆς Ναζιανζοῦ Ἐκκλησίας.

Α΄. Τὸ στόμα μου ἤνοιξα, καὶ εἴλκυσα Πνεῦμα, καὶ δίδωμι τὰ ἑαυτοῦ πάντα, καὶ ἑαυτὸν τῷ Πνεύματι, καὶ πρᾶξιν, καὶ λόγον, καὶ ἀπραξίαν, καὶ σιωπὴν· μόνον ἔχέτω με, καὶ ἀγέτω, καὶ κινεῖτω καὶ χεῖρα, καὶ νοῦν, καὶ γλῶσσαν, ἐφ' ἃ δεῖ καὶ βούλεται· καὶ ἀπαγέτω πάλιν ἀφ' ὧν δεῖ, καὶ ὧν ἄμεινον. Ὅργανόν εἰμι θεῖον, ὄργανον λογικόν, ὄργανον καλῶ τεχνίτη τῷ Πνεύματι ἀρμοζόμενον καὶ κρούμενον. Χθὲς ἐνήργει τὴν σιωπὴν; τὸ μὴ λέγειν ἐφιλοσόφουν. Σήμερον κρούει τὸν νοῦν; ἠχήσω τὸν λόγον, καὶ φιλοσοφήσω τὸ φθέγγεσθαι. Καὶ οὔτε λάλος οὕτως εἰμι, ὡς λέγειν ἐπιθυμῶ, τὸ σιωπᾶν ἐνεργούμενος· οὔτε σιωπηλὸς οὕτω καὶ ἀμαθής, ὡς ἐν καιρῷ λόγου τιθέναι φυλακὴν τοῖς χεῖλεσιν· ἀλλὰ καὶ κλείω καὶ ἀνοίγω τὴν ἐμὴν θύραν Νῶ, καὶ Λόγω, καὶ Πνεύματι, τῇ μιᾷ συμφυῖα τε καὶ θεότητι.

Β΄. Φθέγγομαι μὲν οὖν, ἐπεὶ τούτο κελεύομαι, φθέγγομαι δὲ πρὸς τε τὸν ἀγαθὸν τούτον ποιμένα, καὶ τὴν ἱερὰν ποιμνὴν ὑμᾶς, ἃ μοι δοκεῖ βέλτιον εἶναι, ἐμέ τε εἰπεῖν, καὶ ὑμᾶς ἀκοῦσαι σήμερον. Τί ὅτι τοῦ συμποιμαίνοντος ἐδεήθης; Ἀπὸ σοῦ γὰρ ὁ λόγος ἄρξεται, ὃ φίλη καὶ τιμία μοι κεφαλή, καὶ τῆς Ἀαρῶν ἐκείνης ἀξία, καθ' ἣς στάζει τὸ πνευματικόν τε καὶ ἱερατικόν ἐκεῖνο μύρον ἄχρι πώγωνος καὶ ἐνδύματος. Τί ὅτι, πολλοὺς στηρίζειν ἔτι καὶ χειραγωγεῖν δυνάμενος, καὶ μέντοι καὶ χειραγωγῶν ἐν τῇ ἰσχύϊ τοῦ Πνεύματος, βακτηρίαν ὑποβάλλη τοῖς πνευματικοῖς ἔργοις καὶ ἔρεισμα; Ἡ τοῦτο εἰδὼς καὶ ἀκούων, ὅτι καὶ μετὰ Ἀαρῶν ἐκείνου τοῦ πάνυ ἐχρίσθησαν Ἐλεάζαρ καὶ Ἰθάμαρ οἱ υἱοὶ Ἀα 35.845 ῥών; τὸν γὰρ Ναδάβ καὶ Ἀβιούδ ἐκὼν ὑπεβήσομαι, δέει τῆς βλασφημίας· καὶ Μωϋσῆς ἀνθ' ἑαυτοῦ τὸν Ἰησοῦν ἀναδείκνυσιν ἔτι ζῶν ἀντὶ νομοθέτου καὶ στρατηγοῦ, τοῖς ἐπὶ τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας ἐπειγομένοις; Καὶ τὸ μὲν γὰρ τοῦ Ἀαρῶν καὶ τοῦ Ὠρ ὑποστηριζόντων τὰς χεῖρας Μωϋσέως ἐπὶ τοῦ ὄρους, ἴν' ὁ Ἀμαλήκ καταπολεμηθῇ τῷ σταυρῷ, πόρρωθεν σκιαγραφουμένῳ καὶ τυπουμένῳ, δοκῶ μοι παρήσειν ἐκὼν, ὡς οὐ σφόδρα οἰκεῖον ἡμῖν καὶ πρόσφορον· οὐ γὰρ συννομοθέτας ἠρεῖτο τούτους Μωϋσῆς, ἀλλ' εὐχῆς βοηθοὺς, καὶ καμάτου χειρῶν ἐρείσματα.

Γ΄. Σοὶ δὲ τί πάσχει; τί κάμνει; Τὸ σῶμα; Ὑπο στηρίζειν ἔτοιμος· ἀλλὰ καὶ ὑπεστήριξα, καὶ ἐστηρίχθην, ὡς ὁ Ἰακώβ ἐκεῖνος, πατρικῆς εὐλογίας. Ἀλλὰ τὸ πνεῦμα; Τίς ἰσχυρότερος, καὶ θερμότερος, καὶ νῦν μάλιστα, ὅσω τὰ τῆς σαρκὸς ὑποβαίνει καὶ ὑπεξίσταται, ὡσπερ φωτὶ, τὸ ἀντιφράττον καὶ ἀντικείμενον, καὶ κωλύον τὴν λαμπρὴν δόξαν; Φιλεῖ γὰρ ὡς τὰ πολλὰ ἀντιπολεμεῖν ταῦτα ἀλλήλοις καὶ ἀντικαθεζέσθαι· καὶ σῶμα μὲν εὐεκτεῖν, καμνύσης ψυχῆς, ψυχὴν δὲ θάλλειν καὶ ἄνω βλέπειν, τῶν ἡδονῶν ὑποβαινουσῶν καὶ συναπομαραινόμενων τῷ σώματι. Σοῦ δὲ καὶ ἄλλως ἔθαύμασα τὸ ἀρχαῖκόν καὶ γενναῖον, πῶς οὐδὲ τούτο ἔδεισας, σφόδρα τῶν νῦν ὑπάρχον καιρῶν, μή σοι τὸ πνεῦμα πρόφασις νομισθῇ, καὶ σαρκικῶς ταῦτα λαμβάνειν δοκῶμεν τοῖς πολλοῖς, πνευματικῶς προσποιούμενοι. Ἐπεὶ δὲ μέγα τὸ πρᾶγμα καὶ τυραννικόν, καὶ θαυμασίαν οἶαν ἔχον ἀπόλαυσιν, οἱ πολλοὶ νομίζεσθαι πεποιθήκασιν· κἂν ἔτι στενοτέρας τις ἢ κατὰ ταύτην προστατῇ καὶ ἐξηγήται ποίμνης, καὶ πλέον φερούσης τῶν ἡδέων τὰ μοχθηρά. Τοῦτο μὲν δὴ τῆς σῆς εἴτε ἀπλότητος

εἴτε φιλοτε κνίας, ὑφ' ἧς οὔτε τι τῶν πονηρῶν, οὔτε αὐτὸς παραδέχη, οὔτε περὶ τῶν ἄλλων ραδίως ὑπολαμβάνεις· (βραδὺ γὰρ εἰς ὑπόνοιαν κακοῦ τὸ πρὸς κα κίαν δυσκίνητον·) ἐμοὶ δὲ καὶ δεύτερον πρὸς τὸν εἴτε σὸν εἴτε καὶ ἐμὸν λαὸν τοῦτον βραχέα διαλεχθῆναι.

Δ'. Τετυραννήμεθα, ὦ φίλοι καὶ ἀδελφοί· ὑμᾶς γὰρ, εἰ καὶ μὴ τότε, ἀλλὰ νῦν ἐπιβοησόμεθα· τετυ 35.848 ραννήμεθα γήρα πατρὸς καὶ φίλου, ἵνα μετρίως εἴπω, χρηστότητι. Καί μοι βοηθεῖτε, ὅστις ἂν οἶός τε ἦ, καὶ δότε χεῖρα πιεζομένῳ, καὶ διελκομένῳ ὑπὸ πόθου καὶ πνεύματος· ὁ μὲν εἰσηγεῖται δρασμούς, καὶ ὄρη, καὶ ἐρημίας, καὶ ἡσυχίαν ψυχῆς καὶ σώματος, καὶ τὸν νοῦν εἰς ἑαυτὸν ἀναχωρῆσαι, καὶ συστραφῆναι ἀπὸ τῶν αἰσθήσεων, ὥστε ὁμιλεῖν ἀκηλι δώτως Θεῷ, καὶ ταῖς τοῦ Πνεύματος ἀγαθαῖς καθαρῶς ἐναστράπτεσθαι, μηδενὸς ἐπιμιγνυμένου τῶν κάτω καὶ θολερῶν, μηδὲ τῷ θείῳ φωτὶ παρεμπύπτοντος, ἕως ἂν ἐπὶ τὴν πηγὴν ἔλθωμεν τῶν τῆδε ἀπαυγασμάτων, καὶ στῶμεν τοῦ πόθου καὶ τῆς ἐφέσεως, λυθέντων τῶν ἐσόπτρων τῇ ἀληθείᾳ. Βούλεται τὸ δὲ εἰς μέσον ἄγειν, καὶ καρποφορεῖν τῷ κοινῷ βούλεται, καὶ τοῦτο ὠφελεῖσθαι, τὸ ὠφελεῖν ἀλλήλους, καὶ δημοσιεύειν τὴν ἔλλαμψιν, καὶ προσάγειν Θεῷ λαὸν περιούσιον, ἔθνος ἅγιον, βασίλειον ἱεράτευμα, ἐν πλείοσι εἰκόνα κεκαθαρμένην. Κρεῖσσον γὰρ εἶναι καὶ πλεῖον, ὥσπερ φυτοῦ παράδεισον, καὶ ἀστὲρος ἐνὸς οὐρανὸν ὅλον σὺν τοῖς ἑαυτοῦ κάλλεσι, καὶ μέλους σῶμα, οὔτω καὶ Θεῷ κατορθοῦντος ἐνὸς ὅλην Ἐκκλησίαν κατηρτισμένην· καὶ χρῆναι μὴ τὸ ἑαυτοῦ μόνον σκοπεῖν, ἀλλὰ καὶ τὸ τῶν ἄλλων. Ἐπεὶ καὶ Χριστὸς οὔτως, ὧ μὲν ἐξὸν ἐπὶ τῆς ἰδίας τιμῆς καὶ θεότητος, οὐ μόνον ἐκένωσεν ἑαυτὸν μέχρι τῆς τοῦ δούλου μορφῆς, ἀλλὰ καὶ σταυρὸν ὑπέμεινεν αἰσχύνης καταφρονήσας, ἵν' ἐν τοῖς ἑαυτοῦ πάθεσιν ἀναλώσῃ τὴν ἁμαρτίαν, καὶ ἀποκτείνῃ τῷ θανάτῳ τὸν θάνατον. Ἐκεῖνα μὲν δὴ τῆς ἐπιθυμίας τὰ πλάσματα, ταῦτα δὲ τοῦ Πνεύματος τὰ διδάγματα. Μέσος δὲ ὢν πόθου καὶ πνεύματος, καὶ οὐκ ἔχων τίνι τὸ πλεον χαρίσομαι, ὃ μοι δοκῶ κάλλιστον εὐρηκέναι καὶ ἀσφαλέστατον, κοινώσομαι καὶ ὑμῖν, ἵνα μοι συνδοκιμάσητε καὶ συλλάβησθε τοῦ βουλευματος.

Ε'. Ἐδοξέ μοι κράτιστον εἶναι καὶ ἀκινδυνότατον, μέσῃ τινὰ τραπέσθαι τοῦ πόθου καὶ τῆς δειλίας, καὶ τὸ μὲν τῇ ἐπιθυμίᾳ δοῦναι, τὸ δὲ τῷ πνεύματι· τοῦτο δὲ ἂν γενέσθαι, μήτε πάντῃ φυγόντος τὴν λειτουργίαν, ὥστε ἀθετῆσαι τὴν χάριν, ἐπισηφάλας γὰρ, μήτε μεῖζον ἢ κατ' ἑμαυτὸν ἀραμένου φορτίον, βαρὺ γὰρ· καὶ τὸ μὲν κεφαλῆς ἄλλου, τὸ δὲ δυνάμεως· μᾶλλον δὲ ἀπονοίας ἀμφοτέρω. Εὐσεβείας δὲ εἶναι ἅμα καὶ ἀσφαλείας μετῆσαι τῇ δυνάμει τὴν λειτουργίαν· καὶ ὥσπερ τροφῆς τὴν μὲν κατὰ δύνάμιν προσίεσθαι, τὴν δὲ ὑπὲρ δύνάμιν ἀποπέμψασθαι· οὔτω γὰρ σώματι μὲν εὐεξίαν παραγί 35.849 νεσθαι, ψυχῇ δὲ ἀσφάλειαν τῷ μετριάξιν ἐν ἀμφοτέροις. Διὰ τοῦτο νῦν μὲν δέχομαι τῷ καλῷ πατρὶ συνδιαφέρειν τὴν ἐπιμέλειαν, ὥσπερ ἀετῷ μεγάλῳ καὶ ὑπὲρ νεοσσὸς οὐκ ἄχρηστος ἐγγύθεν συμπαριπτάμενος· μετὰ δὲ τοῦτο δώσω τῷ Πνεύματι τὴν ἐμὴν πτέρυγα φέρειν ἢ βούλεται, καὶ ὡς βούλεται· καὶ οὐδεὶς ὁ βιασόμενος, οὐδὲ ἀπάξων ἐτέρωθι, μετὰ τούτου βουλευόμενος. Ἡδὲ μὲν γὰρ πατρὸς πόνοι κληρονομούμενοι, καὶ τὸ συνηθέστερον ποιμνιον τοῦ ξένου καὶ ἀλλοτρίου· προσθεῖν δ' ἂν, ὅτι καὶ Θεῷ τιμιώτερον, εἰ μὴ με ἀπατᾷ τὸ φίλτρον, καὶ κλέπτει τὴν αἴσθησιν ἢ συνήθειαν· οὐπω δὲ χρησιμώτερον τοῦ ἐκόντας ἐκόντων ἄρχειν, οὐδὲ ἀσφαλέστερον· ἐπειδὴ μὴ πρὸς βίαν ἄγειν τοῦ ἡμετέρου νόμου, μηδὲ ἀναγκαστῶς, ἀλλ' ἐκούσιως. Τοῦτο μὲν γὰρ οὐδ' ἂν ἄλλην ἀρχὴν συστήσειεν, ἐπειδὴ φιλεῖ τὸ βίᾳ κρατούμενον ἐλευθεριάζειν ποτὲ καιροῦ λαβόμενον· τὴν δὲ ἡμετέραν οὐκ ἀρχὴν, ἀλλὰ παιδαγωγίαν, καὶ πάντων μάλιστα συντηρεῖ τὸ ἐκούσιον. Βουλομένων γὰρ, οὐ τυραννουμένων, τὸ τῆς εὐσεβείας μυστήριον.

ζ'. Οὗτος ὁ παρ' ἐμοῦ λόγος ὑμῖν, ὧ ἄνδρες, ἀπλῶς τε καὶ μετὰ πάσης εὐνοίας εἰρημένος, καὶ τοῦτο τὸ τῆς ἐμῆς διανοίας μυστήριον. Νικῶν δὲ ὅ τι ἂν καὶ ὑμῖν καὶ ἡμῖν μέλλῃ συνοίσειν, τοῦ Πνεύματος ἄγοντος τὰ ἡμέτερα (πάλιν γὰρ εἰς ταυτὸν ὁ λόγος ἀνέρχεται), ὧ δεδώκαμεν ἡμᾶς αὐτοὺς, καὶ τὴν χρισθεῖσαν κεφαλὴν τῷ ἐλαίῳ τῆς τελειώσεως ἐν Πατρὶ παντοκράτορι, καὶ τῷ μονογενεῖ Λόγῳ, καὶ τῷ ἀγίῳ Πνεύματι καὶ Θεῷ. Μέχρι γὰρ τίνος τῷ μοδίῳ τὸν λύχνον περικαλύψομεν, καὶ φθονήσομεν τοῖς ἄλλοις τῆς τελείας θειότητος, δέον ἐπὶ τὴν λυχνίαν ἤδη τιθέναι καὶ λάμπειν πάσαις Ἐκκλησίαις τε καὶ ψυχαῖς, καὶ παντὶ τῷ τῆς οἰκουμένης πληρώματι, μηκέτι εἰκαζόμενον, μηδὲ τῇ διανοίᾳ σκιαγραφούμενον, ἀλλὰ καὶ φανερῶς ἐκλαλούμενον; Ἦπερ δὴ τελεωτάτη τῆς θεολογίας ἀπόδειξις τοῖς ταύτης ἡξιωμένοις τῆς χάριτος ἐν αὐτῷ Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, ὧ ἡ δόξα, τιμὴ, κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.